

Til: AVDELINGSSTYRET

Fra: DEKAN

Saksframlegg ved: Arnulf Omdal

Dato: 30.10.06

A 37/06 Oppfølging av evaluering av allmennlærerutdanningen

Vedlegg:

1. NOKUTs institusjonsrapport HiST – tabellarisk konsentrat 28.09.06 (materialet lå til grunn for diskusjonen i Styringsdialogmøtet 29.09.06.
2. NOKUTs Hovedrapport – konklusjoner anbefalinger (rapportens kap. 7)
3. Statsrådets tiltaksliste (foredrag på NOKUT-konferansen sept 2006)
4. Peder Haug: "Lite nytt og lite nyttig". Kronikk, jfr <http://www.hio.no/layout/set/print/content/view/full/51006/>

Innledning

Dette saksframlegget kan leses uten nærstudium av vedlegg 1 og 2, forutsatt at leseren er godt kjent med NOKUTs Institusjonsrapport og Hovedrapport. Enkelte vil kunne finne nyttige synspunkter på NOKUT-evalueringen i nettkronikken "Lite nytt og lite nytting" av Peder Haug, professor i pedagogikk ved Høgskolen i Volda.

I. Institusjonsrapport og Hovedrapport – forslag til oppfølging

1.1 Styring, organisering og ledelse:

Hovedrapporten:

Institusjonene

- *bør klargjøre ledelsesansvaret på alle nivåer i utdanningen.*
- *bør utvikle oppfølgingssystemer med årlig rapportering i henhold til følgende indikatorer: økonomi, studentgjennomstrømning, frafall, studieprogresjon og øvrige innsatsfaktorer (se kapittel 4).*
- *bør se på sammenhengen mellom egen organisering og den muligheten organiseringen gir for å skape helhet og sammenheng i utdanningen uten å dermed avskjerme de lærerfaglige miljøene fra sine faglige miljøer.*
- *bør etablere fora og arenaer for drøfting av profesjonsbegrepet, pedagogikk og fagdidaktikk.*
- *bør fortsatt utvikle desentraliserte tilbud og deltidstilbud, men institusjonene må se disse tilbudene i forhold til den ordinære undervisningen og behovet for et levende studiemiljø.*

Institusjonsrapporten

- *Utdanningen bør arbeide videre med å klargjøre ansvarsforhold og beslutningslinjer på alle ledelsesnivåer.*

Foreslått oppfølging HiST ALT:

- Eget organisasjonsprosjekt, jfr. sak til dette møtet A 32/06

1.2 Profesjonen og utdanningen

Hovedrapporten:

Institusjonene

- *bør se til at rammeplanens kompetanseområder med de nevnte presiseringer danner kjernen i profesjonsinnretningen og at disse inkluderes og konkretiseres i institusjonenes utdanningsprogram på en tydeligere måte.*
- *bør få frem forskningsstilknytningen i utdanningen sterkere gjennom en tydelig ledelse og sørge for at forskningen knyttes nærmere opp til grunnskolens erfaringsområder*

Institusjonsrapporten

[Se under andre avsnitt nedenfor.]

Foreslått oppfølging HiST ALT:

Ingen spesifikk på dette tidspunktet. Vår avdeling har en klar innretning av sin FoU-virksomhet mot praksisfeltet.

1.3 Inntakskvalitet, gjennomstrømning og eksamensresultaterHovedrapporten:Institusjonene

- *bør utvikle et kvalitetssikringssystem som kan fungere som et styrings- og kontrollverktøy for institusjonen og gi informasjon om viktige nøkkeltall og bruk av ressurser.*
- *bør legge vekt på å kartlegge og analysere gjennomstrømningen ved egen institusjon.*
- *bør som et ledd i kvalitetssikringssystemet etablere eksterne kontakter slik at kvaliteten i utdanningen kan vurderes i forhold til andre institusjoner, blant annet med hensyn til karakterdata.*
- *bør formidle forventninger og stille tydeligere krav til studentene i utdanningen.*

Institusjonsrapporten

[ingen direkte relaterte anbefalinger]

Foreslått oppfølging HiST ALT:

- Systematisk oppfølging av karakterpaneler, forutsatt at slike paneler blir tilveiebrakt av UHR.
- Systematisere og kvalitetssikre data for gjennomstrømning i samråd med studieadministrasjonen.

1.4 Dimensjonering, faglig innsats og kompetanseHovedrapporten:Institusjonene

- *bør utvikle kompetansehevingstiltak som øker faglæreres muligheter til å kvalifisere seg for førstestillinger.*

Institusjonsrapporten

- *Utdanningen bør legge planer for FoU -arbeidet som på lengre sikt inkluderer alle fag.*

Foreslått oppfølging HiST ALT:

Ingen. Anbefalingen i institusjonsrapporten er gått ut på dato og/eller treffer på siden. Siden våren 2005 er forskjeller mellom fagmiljøer blitt vesentlig mindre gjennom nyrekruttering og kompetanseutvikling. Vi tilsetter i dag kun i førstestillinger (med ytterst få unntak, jfr våre tilsetningsretningslinjer). Videre bruker nå aktivt regelen i uh-loven+ forskrift gjennom midlertidig tilsetting som 1. amanuensis i 3 år, der kriteriene innfries for dette. Igjenom vårens tilsetinger fikk flere fagmiljøer et kompetanseløft.

1.5 Fag, fagdidaktikk og pedagogikk i teori og praksisHovedrapporten:Institusjonene

- *bør utvikle fungerende samarbeidsstrukturer mellom fagavdelinger og mellom de fagansatte og øvingslærerne.*
- *bør sørge for at praksis er et felles ansvar mellom utdanningen og praksisskolen og se til at alle forhold vedrørende praksis er klargjort for alle parter.*
- *bør innføre praksisbok som sikrer at studentene får obligatorisk individuell praksis og individuell vurdering.*
- *bør styrke den fagdidaktiske delen av fagene og klargjøre pedagogikkfagets funksjon og posisjon i utdanningen*
- *bør ha en strategisk fordeling av FoU-ressursene og knytte minimum 50 prosent av forsknings- og utviklingsmidlene til emner som omhandler grunnskolens undervisning og skoleutvikling. Den øvrige forskningen bør også være relevant i forhold til institusjonens kompetanseplan og profilering.*

- *bør involvere studentene i aktuell FoU-aktivitet ved institusjonen/studentene må kjenne til FoU-aktiviteten ved institusjonen.*

Institusjonsrapporten

- *Høgskolen bør intensivere arbeidet med en strategiplan for etter- og videreutdanning.*
- *Utdanningen bør se til at fagdidaktikken blir en tydelig del av alle fag.*
- *Studentene bør trekkes mer med i FoU -arbeidet.*
- *Ordningen med oppfølgingslærer bør videreføres og videreutvikles.*
- *Faglærernes forhold til praksis bør tydeliggjøres, og utdanningen bør vurdere å styrke veiledningen av rektorene ved praksisskolene, og utvikle enda tettere samarbeid med øvingslærerne.*

Jfr. også følgende utsagn i institusjonsrapporten:

- *Komiteen oppfatter det som uklart om skikkethetsvurderingen fungerer i praksis på Høgskolen i Sør-Trøndelag.*

Foreslått oppfølging HiST ALT:

Fag og fagdidaktikk:

- *Gjennomgå alle studie- og fagplaner i allmennlærerutdanningen med sikte på å presisere og balansere fagspesifikke og fagdidaktiske elementer, og avslutte arbeidet våren 2007 med et personalseminar.*

FoU:

- *Løfte fram studentinvolvering i FoU-arbeid. Dette er i ferd med å skje gjennom et pågående arbeid knyttet til praksisturnus og struktur for 3. og 4. studieår.*

Praksis:

- *Søke om prosjektmidler knyttet til samarbeidsmodeller i praksis mellom lærerutdanning og skole (jfr Statsbudsjettet. Søknadsprosessen ved avdelingen er satt i gang.) I søknaden må en kunne inkludere tema som oppfølgingslærers funksjon, veiledning av praksisskolerektorer, faglærernes roller i praksis mv.*

Skikkethetsvurdering:

Utsagnet i institusjonsrapporten står isolert og formulert i en form som vi vanskelig kan forholde oss til. Ett tiltak kan gjøres, i lys av at høgskolen fra august 2007 har fått en rekke nye helse- og sosialfaglige utdanninger med i skikkethetsarbeidet grunnet ny skikkethetsforskrift:

- *NOKUTs evaluering på dette punktet oversendes HiST sin skikkethetsansvarlig for videre oppfølging, blant annet i relevante fora.*

1.6 Avsluttende anbefaling

Hovedrapporten:

På denne bakgrunnen mener evalueringspanelet at departementet bør innføre en femårig allmennlærerutdanning.

Foreslått oppfølging HiST ALT:

- *Vurdere om vi skal søke en forsøksordning om 5-årig allmennlærerutdanning, noe som først kan skje med virkning fra høsten 2008*

II. Forslag til vedtak

Dekan viser til overstående gjennomgang, og fremmer følgende

forslag til vedtak:

Avdelingsstyret ber dekan følge opp NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanning som skissert i saksframlegget.

VEDLEGG 1, sak A 37/06: NOKUTs institusjonsrapport HiST – tabellarisk konsentrat

HiST/ALT

aomdal, 280906

NOKUT – EVALUERING AV ALLMENN LÆRERUTDANNINGEN, INSTITUSJONSRAPPORT

Relevant materiale til styringsdialog på HiST ALT 29.09.06

- *Kursiv = sitater fra NOKUT-rapporten, ordinær skrift= kommentarer/stikkord fra meg. /ao/*
- Særskilt viktige stikkord i sitatene er **uthevet** av meg./ao/

1) ORGANISERING OG LEDELSE

Tabell 1: Organisering og ledelse

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
<i>Ledelse og organisering av allmennlærerutdanningen ved høgskolen er lagt kraftig om og har neppe funnet sin optimale måte å fungere på ennå. Overgang til en mer matrisepreget modell er krevende. Et interessant spørsmål er om ledelsen av utdanningen er blitt mindre profesjonell, i og med at eneste fast tilsatte leder i full stilling er dekanen, som for det første også er administrativ leder, og for det andre har et stort antall programmer å forholde seg til. Komiteen har et inntrykk av at den valgte modellen for organisasjon og ledelse fortsett er utydelig for avdelingens tilsatte, og at beslutningsprosessene er lite gjennomsiktede. Blant ansatte og studenter synes det å herske en del uklarhet om rollefordeling og ansvar mellom de ulike funksjoner og nivåene dekanat, programledelse, trinnteam og seksjoner.</i>	<i>Ledelsesstrukturen ved utdanningen er lagt om og har ennå ikke funnet sin endelige form. Komiteen har merket seg at det fremdeles blir uttrykt bekymring både blant ansatte og studenter når det gjelder faglig ledelse, ansvarsforhold og beslutningslinjer.</i>	<i>Utdanningen bør arbeide videre med å klargjøre ansvarsforhold og beslutningslinjer på alle ledelsesnivåer.</i>	Det handler om 2 omlegginger: 1. ORG2002 2. Teamorganisering i ALUs 2 første år

Tabell 2: Særskilt om organisering og fag/organisasjonsmotsetninger (understreket her, AO)

NOKUTs referering av tilsattesyntspunkter	... se i relasjon til følgende vurdering:
<i>Seksjonenes rolle oppleves av fagansatte som uklar i forhold til trinnteam- og programdimensjonene. Nå skal teamledelsen være det uformelle nivået under programledelsen, men det gjelder mest de to første årene i utdanningen, mens seksjonene har beholdt noe av den gamle funksjonen i tredje og fjerde år. De fagansatte etterlyser klarere ledelse og klarere beslutningslinjer, ..</i>	<i>Komiteen oppfatter at informantene omtaler fagdidaktikk med høy grad av bevissthet. Det ser imidlertid ut til å være noen problemer i forbindelse med 3. og 4. år i utdanningen når det kommer til helhet og sammenheng mellom fag, fagdidaktikk og pedagogikk, noe som kan forklare studentenes sprikende inntrykk. (160)</i>
<i>... og en tydeliggjøring av avdelingsstyrets status i beslutningsprosesser. (153)</i>	<i>Jfr gjennomføring av ORG2002 med tilsatt dekan og samtidig valgt/utpekt avdelingsstyre, med nytt reglement.</i>

Tabell 3: Fagtilbud

Vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
<i>Allmennlærerutdanningen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag fremstår for komiteen som endringsorientert og fremtidsrettet, og ikke opptatt av å holde på dagens ordninger. Komiteen oppfatter også profesjonsaspektet og yrkesrettingen som gjennomgående i utdanningen. (156)</i> NOKUTs	<i>Komiteen finner i alle ledd en klar bevissthet om at allmennlærerutdanningen skal være yrkesrettet, og komiteen finner det særlig prisverdig at tanken om utdanningen som katalysator for endring er tydelig uttrykt.</i>		
<i>En handlingsplan for eksternfinansiert virksomhet er med andre ord viktig å prioritere i videre arbeid. Til tross for manglende strategisk forankring av etter- og videreutdanning, har avdelingen stor aktivitet på området og organisatorisk beredskap for ytterligere satsing i forbindelse med Kunnskapsløftet. (156)</i>		<i>Høgskolen bør intensivere arbeidet med en strategiplan for etter- og videreutdanning.</i>	
<i>Komiteen mener at det flerkulturelle aspektet i en utdanning som holder til i så stor by som Trondheim burde være mer fremtredende. (156)</i>			Flerkulturalitet nytt satsingsområde ved ALT i hht Strategisk plan 2006-2010. Egen bachelorutdanning for 2.språklige lærere (høgskolenettverk): Ved ALT p.t 50 studenter på 3-4 ulike studiemner.

2) KOMPETANSE, FAGLIG INNSATS OG FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID**Tabell 4: Lærerutdannernes kompetanse og kompetanseutvikling**

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
Høgskolens ansatte vurderes av komiteen samlet sett å ha høy formell kompetanse en langsiktig plan for tilsetning og kompetanseutvikling, og mange stipendiater. Det satses også bevisst på FoU utenom kvalifiseringsprogrammene. Men det er stor variasjon mellom fagene , noe som reflekteres i satsningsområdene for mastergradsutdanning. (158)	Utdanningen bruker en større del av ressursene til FoU -arbeid enn landsgjennomsnittet. Den har en høy andel personale med førstestillingskompetanse , og det arbeides med kvalifiseringsprogram for de ansatte, også til førstelektornivå . Komiteen finner det forklarlig at ressursene til en viss grad styres mot fag med mastergradsprogram , men synes likevel den store variasjonen innenfor fagene når det gjelder forskningskompetanse ikke er heldig .	Utdanningen bør legge planer for FoU -arbeidet som på lengre sikt inkluderer alle fag.	1. Endringer er foretatt siste år gjennom a) nyrekruttering, b) kompetanseutvikling 2. Vi tilsetter i dag kun i førstestillinger (med ytterst få unntak, jfr våre tilsetningsretningslinjer) 3. Vi bruker nå aktivt regelen i uh-loven+ forskrift gjennom midlertidig tilsetning som 1. amanuensis i 3 år, der kriteriene innfries for dette. 4. Mastergradssatsing: Satsing betyr prioritering opp

Tabell 5: Forsknings- og utviklingsarbeid

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
Komiteen har inntrykk av at det satses mye på FoU . Høgskolen er inne i noen forskningsrådsprogrammer i forhold til Kunnskapsløftet. Det er en klar plan for tildeling og en vridning mot større prosjekter . Høgskolen markerer seg tydelig som en profesjonshøgskole , også i Innretningen av FoU.	Komiteen finner i alle ledd en klar bevissthet om at allmennlærerutdanningen skal være yrkesrettet , og komiteen finner det særlig prisverdig at tanken om utdanningen som katalysator for endring er tydelig uttrykt		
Komiteen synes det er vanskelig å få noe inntrykk av studentenes involvering i FoU -aktiviteter .		Studentene bør trekkes mer med i FoU -arbeidet.	Er blitt "bedre", kan utvikles vesentlig mer på alle fagområder i ALU.

2) UTDANNINGSPROGRAMMET

Tabell 6: Fag og fagdidaktikk

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
[NOKUT referer ulike oppfatninger om profesjonsinnretningen, eksempelvis s 160:] <i>Det er satt av egne bolker på årsplanen til slike profesjonsrettede tema. Studentene mener imidlertid at disse perspektivene ikke er ivaretatt.</i> <i>Fagansatte løfter generelt frem fagdidaktikk som et område man er god på ved allmennlærerutdanningen i Sør-Trøndelag.</i> <i>Studentene gir et sprikende inntrykk av forholdet mellom fag og fagdidaktikk.</i> <i>Både fagansatte og studenter beskriver relasjonen til pedagogikk som varierende. Fagansatte mener at organiseringen i første og andre klasse legger bra til rette for samarbeid, mens fraværet av pedagogikk i tredje og fjerde år fører til at det pedagogiske kunnskapsområdet forsvinner ut av synsfeltet i andre del av utdanningen. Pedagogikk oppleves av noen studenter å være litt på utsiden av fagene, mens andre mener dette har</i> <i>Utdanningen bør se til at fagdidaktikken blir en tydelig del av alle fag.</i> <i>endret seg. Slik fagansatte ser det er utdanningen for fragmentarisk til å skape en profesjonsidentitet.</i> ***** [Komiteens vurdering]: Komiteen oppfatter at informantene omtaler fagdidaktikk med høy grad av bevissthet. Det ser imidlertid ut til å være noen problemer i forbindelse med 3. og 4. år i utdanningen når det kommer til helhet og sammenheng mellom fag, fagdidaktikk og pedagogikk, noe som kan forklare studentenes sprikende inntrykk.	<i>Utdanningen bør se til at fagdidaktikken blir en tydelig del av alle fag.</i> [Jfr for øvrig tilsvarende gjennomgående vurderinger i NOKUTs <u>hovedrapport</u> mht.: • Fag og fagdidaktikk • Pedagogikkfagets rolle • Gjennomgående kommentarer for øvrig når det gjelder generelt om profesjonsinnretningen]		Disse forholdene er gjennomgående for alle ALU-utdanningene ved alle læresteder. jfr. tabell 2 over.

Tabell 7: Undervisning og vurdering

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
<i>Selv om det påpekes variasjoner mellom fag, får komiteen inntrykk av at det er fokus på varierte og studentaktive undervisningsformer i utdanningen. Ledelsen ser også ut til å være bevisst på behovet for å styrke og tydeliggjøre kravnivået i utdanningen, som særlig ser ut til å være nødvendig for det første studieåret.</i>	<i>Selv om utgangspunktet for læringskulturen er godt, finner komiteen at kravene til arbeidsinnsats er varierende og faglige tilbakemeldinger likeså.</i>		1. studieår: Det er med virkning fra 2006 endret struktur. Eksamensbelagte 60 stp allerede 1. studieår, altså: Eksamensproduksjon allerede fra første semester.
<i>Komiteen mener at opplegget med oppfølgingslærer virker lovende, men at det ennå er umodent i sin form. Det fungerer for eksempel ikke alltid i forhold til faglærerne.</i>	<i>Ordningen med oppfølgingslærer er etter komiteens mening god når den fungerer slik den er ment.</i>	<i>Ordningen med oppfølgingslærer bør videreføres og videreutvikles.</i>	
<i>Komiteen oppfatter det som uklart om skikkethetsvurderingen fungerer i praksis på Høgskolen i Sør-Trøndelag.</i>			Sterk tilbakemelding, ikke underbygget. Vi etterlyste en slik underbygging og anbefalinger i vårt utkast-tilsvar.
<i>... høgskolen har gjort konstruktive grep for å styrke forskning og kompetanse. Komiteen er imidlertid også bekymret for at satsingen kan gå ressursmessig ut over undervisningssiden. Dette er en bekymring som forsterkes når fagansatte fremholder at en med innføring av 25 prosent faglig arbeidstid til FoU fikk en nedgang i undervisningsmengden og en overgang fra 30 til 60 grupper med studenter, og studentene vektlegger at en får lite undervisning i enkelte fag.</i>			Ressurssituasjonen: HiST dårligste bevilgningssituasjon av alle statlige høgskoler. – Dette påpekt i vårt tilsvaret til NOKUTs rapportutkast.

Tabell 8: Praksis

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
<i>Komiteen finner høgskolens praksisplan forbilledlig. Det ser imidlertid ut til å være noen utfordringer knyttet til samarbeidet mellom høgskolen og praksisfeltet.</i> <i>Komiteen vil holde frem bruken av den nettbaserte læringsplattformen, som fikk gjennomgående positiv vurdering fra de intervjuede gruppene.</i> <i>... de fagansattes involvering i arbeid før og etter praksis [kan] etter alt å dømme kunne vært bedre.</i>	<i>Praksisplanen er meget god, og komiteen finner det positivt at utdanningen har flere tiltak som binder utdanningens fag og praksis sammen.</i> <i>Studentene etterlyser imidlertid en klarere felles praksis fra faglærernes side når det gjelder forholdet til praksis, og øvingslærerne etterlyser mer engasjement fra høgskolens side og flere møteplasser.</i> <i>Stort sett finner komiteen likevel at utdanningens kontakt med yrkesfeltet er god.</i>	<i>Faglærernes forhold til praksis bør tydeliggjøres, og utdanningen bør vurdere å styrke veiledningen av rektorene ved praksisskolene, og utvikle enda tettere samarbeid med øvingslærerne.</i>	Jfr. NOKUTs vurderinger på dette tema i sin hovedrapport.

4) EKSAMENSRESULTATER OG GJENNOMSTRØMNING**Tabell 9: Eksamensresultater og gjennomstrømning**

NOKUTs vurderinger	NOKUTs konklusjon – Relatert	NOKUTs anbefaling - relatert	Kommentarer AO
[Karakterskalabruk:] <i>Høgskolen hadde et karaktersnitt og strykprosent klart over landsgjennomsnittet i 2005, og ga klart færre D og E, klart flere B enn landsgjennomsnittet...Høgskolen i Sør-Trøndelag ga 8,3 prosent stryk (mot landsgjennomsnittet på 10,6 prosent) og en snittkarakter på 3,76 (mot landsgjennomsnittet på 3,35). I både 2004 og 2005 gir altså høgskolen klart bedre karakterer enn landsgjennomsnittet, mens strykprosenten nesten ble doblet fra 2004 til 2005.</i>			ALT bruker følgelig svært mye B og C, svært lite D og E.
[Om godkjenning av studenter i praksis o.l:] <i>Den lave strykprosenten i praksis følger stort sett samme trend som den gjennomsnittlige profilen ved høgskolene. ... Øvingslærerne mener det kunne vært lavere terskel for å gjennomføre møter med enkeltstudenter, oppfølgingslærer og øvingslærer i forbindelse med forbedringspunkt i praksis. Det er også ønskelig med større engasjement fra oppfølgingslærer i vurderingen av studenten. Øvingslærere opplever ofte at de sitter med for stor del av ansvaret for godkjenning av studentene i praksis. Det er behov for å klargjøre hva som er høgskolen sitt ansvar og hvilke muligheter høgskolen har til i større grad å ta sin del av arbeidet med å "sile" studentene.</i> <i>Komiteen mener at samarbeidet om vurdering av studenter i praksis kan forbedres, blant annet ved at ansvarsfordelingen klargjøres, samt at vurderingskriteriene for dette kan bli mer eksplisitt.</i>			
[Fullføring og frafall:] <i>... Høgskolen i Sør-Trøndelag sitt 1999-kull hadde høyere fullføring og lavere frafall i forhold til landsgjennomsnittet. Høgskolen...ligger noe over landsgjennomsnittet med hensyn til gjennomstrømning, kan denne likevel beskrives som relativt lav.... Frafaller er ikke spesielt høyt, men ... den fordrer innsatser fra høgskolens side. Man har ikke rapportert om noen systematiske undersøkelser og analyser for å finne ut hvilke studenter som forsvinner og hvorfor.</i> <i>Det registreres som positivt at en er i gang med tiltak for å bedre gjennomstrømningen.</i>			NB: NOKUT opererer framdeles med feil tall etter HiTs skjønn (10%-enheter under våre) – selv om vi har sendt inn disse korrigeringene

NOKUTs Hovedrapport – anbefalinger (utdrag fra rapportens kap. 7)

Gjengitt in extenso

7 Konklusjoner og anbefalinger

(...)

To rammeplaner – to evalueringer

Evalueringen i 2001/2002 omfattet fem allmennlærerutdanninger og ble utført på bakgrunn av rammeplanen fra 1998. Den foreliggende evalueringen omfatter alle allmennlærerprogram, og skjer etter en ny rammeplanrevisjon i 2003. Evalueringene omhandler en utdanning som står midt i en innholdsmessig forandring fra fag til kompetanseområder, strukturelle forandringer som dreier seg om forholdet mellom institusjonene og utdanningsmyndighetene, og organisatorisk forandring som har med nykonstruerte institusjoner, fakulteter og institutter å gjøre.

Det ble i evalueringen fra 2002 trukket frem at allmennlærerutdanningen manglet helhet og sammenheng og at rammeplanen av 1998 hadde et for stort fokus på læringsmål kategorisert etter emner i stedet for kompetanseområder. Dette ga ifølge evalueringen begrensede muligheter for fagovergripende arbeid. Rammeplanen av 2003 inneholder færre emnemål enn 1998-planen, men gir fortsatt tydelige målbeskrivelser og spesifiseringer av undervisningsinnhold i hver og ett av fagene. Denne evalueringen tyder på at mye av undervisningen i allmennlærerinstitusjonene fremdeles organiseres etter emner, og ikke etter de angitte kompetanseområdene. Den viser også at mangel på helhet og sammenheng er en vedvarende svakhet. Endringene i rammeplanen har altså ikke gitt seg vesentlige utslag. Hva er det som i realiteten er så styrende for utdanningen at det synes å konservere emneorganisering og mangel på helhet og sammenheng? Hva er det for slags integrerende element som savnes i utdanningen som alle fag skal kunne relatere seg til?

Selve det faktum at det har vært hyppige rammeplanendringer og evalueringer tyder på at det finnes grunnleggende problemer i allmennlærerutdanningen. *Evalueringspanelet* ser det som en stor utfordring å forsøke å peke ut disse problemene og antyde konstruktive måter å nærme seg dem på. Spørsmålet er kanskje om de i det hele tatt kan løses. Er utdanningen så sammensatt at den knapt *kan* bli helhetlig? Er den tilnærmet så god som man kan forvente, mens samfunn, brukere og studenter stiller urimelige krav?

Rammeplanene er blitt endret i et så raskt tempo at samtlige ledere, studenter og faglærere som har bidratt til grunnlagsmaterialet i de to evalueringene som er gjennomført, representerer en utdanning som er styrt av mer enn én rammeplan. Ved begge evalueringene har utdanningens aktører vært engasjert i en allmennlærerutdanning der to rammeplaner er i virksomhet samtidig.

To forhold ved allmennlærerutdanningen ble tydelig kritisert i evalueringen i 2002: Mangelen på helhet og sammenheng og rammeplanens sterke styringsfunksjon. Det ble blant annet hevdet at Rammeplanen av 1998 ga mer begrensninger enn muligheter. Disse to funnene er noe paradoksale og betyr, hvis de er riktige, at en enten ikke har villet, eller kunnet, styre utdanningen mot ønsket helhet og sammenheng gjennom rammeplanen, eller også at institusjonene har unnlatt å følge planens styringssignaler. *Evalueringspanelet* registrerer at kritikk rettet mot rammeplanens styringsfunksjon ikke gjenfinnes nå. Likevel er utdanningene stor sett ikke kommet lenger når det gjelder å skape den ønskede helheten. Beskrivelsen av en fragmentert utdanning fremføres i dag både av lærere og studenter. På bakgrunn av dette konstaterer panelet at en forandring i rammeplanen ikke umiddelbart fører til endringer i virksomheten. Evalueringen viser at mye av undervisningen i allmennlærerinstitusjonene fremdeles organiseres etter emner, og ikke etter de angitte kompetanseområdene.

Evalueringen av allmennlærerutdanningen som ble gjennomført i 2001-2002 beskriver mange av de samme observasjoner som den foreliggende evalueringen. Med dette som bakgrunn

gjengis hovedkonklusjonene i den forrige evalueringen:

Helhet og sammenheng: I evalueringen i 2002 ble det klart at det finnes en splittelse eller et uavklart forhold mellom fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis i utdanningen.

Evalueringspanelet mener imidlertid at problemer knyttet til forholdet mellom utdanningens ulike elementer gjelder alle profesjonsutdanninger, og er ikke spesielt for allmennlærerutdanningen. Allmennlærerutdanningens svakhet ser ut til å henge sammen med at det ikke finnes et vitenskapelig territorium som lærerne har vært med å utvikle av egen kraft. Pedagogiske teorier om lærerkunnskap er blitt utviklet av andre utenfor.

Bredde og dybde: Allmennlærerutdanningen skal forberede studentene på å undervise fra første til tiende trinn. Det er både i evalueringen i 2002 og i dagens evaluering allmenn enighet om at dette er en stor utfordring - og nærmest en umulighet. Det fremkommer av evalueringen i 2002 at den daværende modellen utdannet lærere mest for mellomtrinnet. Utdanningsprogrammet var preget av fagtrengsel som ga liten mulighet for fordypning. I evalueringen ble det påpekt at utdanningen bør gi mulighet for fordypning blant annet for å gjøre den mer attraktiv og interessant for studentene.

Profesjonsinnretting: Evalueringen i 2002 registrerte en sviktende profesjonsinnretting i utdanningen. Det ble fremhevet at det manglet klare forbindelseslinjer mellom på den ene siden teori og praksis, og på den andre siden mellom fag, fagdidaktikk, pedagogikk og FoUprosjekter. Videre ble det trukket frem at faglærerne visste for lite om grunnskolen, og praksisfeltet mente at faglærere i høgskolen var for lite interessert i praksis. Ansvarsfordelingen og kommunikasjonen mellom høgskole og praksisfelt ble oppfattet som uklar.

Progresjon: Ansvar for å følge og vurdere studentenes progresjon gjennom utdanningen er uklart.

Forsknings- og utviklingsarbeid: Evalueringen viste at aktiviteter innenfor forskning og utvikling er lite kjent blant studentene og brukerne snakker i liten grad om behovet for forsknings- og utviklingsarbeid. Kravet om forskning og utvikling er kanskje mer et politisk og faglig krav enn et krav som er vokst frem fra skolens virksomhet. Institusjonene har her et spesielt ansvar for å utvikle en kompetanse som ikke selvfølgelig etterspørres av praksisfeltet selv.

Organisering og ledelse: I evalueringen i 2001/2002 ble det påpekt at ledelsen og organiseringen er utydelig. Når allmennlærerutdanningen skal være en del av en høgskole eller universitet stilles det store krav til organisering og ledelse, med kvalitetssikringsrutiner, tilbakekoblinger og transparens i organisasjonen. Dette medfører et økt innsyn i allmennlærerutdanningen og et økt innsyn i den enkelte lærerutdannings arbeid. Her finnes det et stort handlingsrom for å utvikle organisasjonen til å bli en lærende organisasjon som blant annet utnytter kvalitetssikringssystemer på en konstruktiv måte. Rammeplanen av 2003 er mindre styrende med hensyn til antall obligatoriske fag, hvilket betyr at handlingsrommet i institusjonene i formell betydning har økt. På tross av større frihet til spesialisering og profilering er utdanningene allikevel, med hensyn til struktur og organisering, i hovedsak like. Dette tyder etter *evalueringspanelet*s oppfatning på at det økte handlingsrommet ikke er utnyttet fullt ut på en måte som viser studentene at utdanningen har en tydelig sammenheng og en bevisst profil.

Mønster, variasjoner og tilfeldighetenes spill

Institusjonene som tilbyr allmennlærerutdanning har grunnleggende likheter i struktur og organisering. I selve gjennomføringen av oppdraget - utdanning av allmennlærere - finnes det imidlertid merkbare variasjoner i institusjonene imellom. Evalueringens empiriske materiale, både kvantitative data og mer vurderende og kommenterende informasjon som egenvurderinger, brukerintervjuer og institusjonsbesøk, viser ulikheter mellom institusjonene innenfor alle de temaer som er foreskrevet i departementets mandat, og som *evalueringspanelet* behandler i det følgende. Med disse ulikhetene menes ikke tydelig, planlagt variasjon som ulik profilering og regional tilpasning.

Til tross for at allmennlærerutdanningen omfattes av en retningsgivende rammeplan og i

tillegg er preget av en sterk bevissthet om yrkesforberedelsens betydning, synes utdanningen å påvirkes av en rekke faktorer som den enkelte institusjon i varierende grad har problemer med å styre. Det dreier seg eksempelvis om hvordan studentene deltar i undervisningen, faglæreres forpliktelse i forhold til de fagdidaktiske innslagene i undervisningen, deltagelse i og valget av forsknings- og utviklingsarbeid og en rekke andre personrelaterte omstendigheter. I tillegg finnes det også en variasjon mellom de institusjonene som gir lærerutdanning med henblikk på størrelse, organisering, ledelsesstruktur, kompetansenivå, inntakskvalitet og relasjonen til praksisskoler.

Evalueringspanelet har også, til tross for variasjoner og tilfeldigheter, funnet flere tydelige tendenser i evalueringsmaterialet. I de følgende delkapitlene presenteres panelets konklusjoner og anbefalinger gjennom den disposisjonen som ble presentert i kapittel 1. Hoveddelen av anbefalingene er knyttet til rapportens kapittel 5 og 6. Anbefalingene er i sin karakter ulike og varierer fra de prinsipielle til de mer konkrete. De prinsipielle anbefalingene gjelder den statlige og lokale styring, ledelse og oppfølging av allmennlærerutdanningen. Flere av de temaene som tas opp er innholdsmessig overlappende.

Profesjonen og utdanningen

Profesjonsbegrepet er, som det fremgår av kapittel 2, i seg selv svært omfattende og gjenstand for ulik tolkning. Det finnes ingen allment akseptert oppfatning om hva lærerprofesjonalitet står for. I hovedsak knyttes tolkningene til begreper som yrkesnærhet, faglighet og verdier som oppfattes som felles, men også til begreper som skikkethet og ansvar i yrkesutøvelsen, og til yrkesstolthet. Det finnes også et aspekt av profesjonsbegrepet som er direkte sammenkoblet med "eierskapet" til kunnskapsutviklingen innenfor yrkesområdet, og til autonomi og dermed til kontroll over yrkesutøvelsen.

Allmennlærerutdanningen som profesjonsutdanning ventes å gi en solid innføring i yrket, med skolering i å ta i bruk ny kunnskap og med vekt på å gi kompetanse for medvirkning i skolens endringsarbeid i et samfunn som er i stadig forandring.

Evalueringen berører profesjonsspørsmålene i flere sammenhenger, og gjennom rapportens ulike tematiske deler belyses *evalueringspanelets* forståelse av begrepet lærerprofesjonalitet og de kvalifikasjonene som samlet utgjør profesjonaliteten. Selv om de fleste av disse kvalifikasjonene omfattes av rammeplanens fem kompetanseområder, mener *evalueringspanelet* det er hensiktsmessig å presisere og utvide disse. Panelet vil spesielt betone at forskningstilknytning bør gjennomsyre alle deler av lærerutdanningen og gi blivende lærere kjennskap til forskningsmetode, utvikle den kritiske refleksjonen og gjøre læreren kjent med aktuell pedagogisk forskning. Bak orienteringen ligger det en forestilling om en lærer som kan benytte seg av teorier og utvikle egne praksisteorier for sin undervisning. Videre vil panelet peke på betydningen av en velutviklet samfunnsorientering som gjør studentene bevisste på samfunnsspørsmål og den utvikling samfunnet gjennomgår med globalisering, IKT og medienes rolle. En vesentlig del av samfunnsorienteringen er kjennskap til flerkulturelle perspektiver. Panelet mener derfor at enkelte institusjoner bør spesialisere seg innen flerkulturell lærerutdanning og dessuten sikre flerkulturell rekruttering.

En forutsetning for at utdanningen skal lykkes med å utdanne profesjonelle lærere, er at kompetanseområdene danner en helhet og sammenheng som dermed blir sentral i hele profesjonsdiskusjonen og videre i programutformingen av lærerutdanningen. Disse profesjonsinnretningene, som i stor utstrekning sammenfaller med rammeplanens kompetanseområder, danner et viktig utgangspunkt i arbeidet for å oppnå helhet i utdanningen. Disse bør i større grad innarbeides i utdanningsprogrammet i samarbeid mellom fagdidaktikere, pedagogikklærere og representanter fra praksisfeltet. I tanken om helhet og sammenheng ligger nemlig forestillingen om at praksis, fagstudier og pedagogisk teori kan danne en enhet, og målet er at de også skal fremtre slik i utdanningen. Dette kan gjøres gjennom organisatoriske og strukturelle tiltak og gjennom faglige tiltak der fagdidaktikk og flerfaglige aspekter får en mer sentral plass i utdanningen. Dette betyr både samarbeid om fagovergrepemner, samkjøring av planer og planrealisering mellom alle fag, samkjøring mellom fag, og samkjøring mellom fag og praksis. *Evalueringspanelet* konstaterer at utdanningen foreløpig ikke har lykkes med dette. På hver institusjon bør man sammen arbeide

frem en felles visjon om hva utdanningen skal føre til og en veiledende teoretisk modell for hvordan utdanningens ulike deler skal kunne bidra til dette.

Arbeidet med å etablere helhet og sammenheng møter mange utfordringer. Utdanningen blir presentert i rammeplanen som splittet i den forstand at fagene beskrives uavhengig av hverandre, og der teori og praksis foregår på ulike arenaer, ofte i lite systematiserte former for samarbeid. Det faktum at det finnes elementer som kan virke splittende eller konfliktfylte i en så mangfoldig utdanning, gjør at kommunikasjonen mellom aktørene må være god.

Evalueringspanelet har funnet mange tilfeller av mangelfull kommunikasjon og mangel på arenaer for drøfting av profesjonalitetsforståelsen. Der planen foreskriver tverrfaglighet, er temaene i sin natur ikke nødvendigvis tverrfaglige. De kan også virke avsporende på en utvikling mot fagovergripende diskusjoner som er ønskelige, fordi tverrfagligheten kan reduseres til disse temaene.

Kravet om *forskningstilknytning og endrings- og utviklingskompetanse* i lærerutdanningen er slått fast i alle offisielle måldokumenter. Likevel finner *evalueringspanelet* relativt store forskjeller institusjonene i mellom både når det gjelder typen forsknings- og utviklingsarbeidet og omfanget av den. Det vil alltid være avveining og valg mellom vekten på vitenskapelig tilnærming, akademisering og kontakt med praksisfeltet. *Evalueringspanelet* mener at forskningstilknytningen i lærerutdanningen sett i et profesjonsperspektiv tilsier at den i hovedsak må knyttes til utdanningens og grunnskolens erfaringsområder. Utfordringen er dels å relatere vitenskapen til praksis, dels å utvikle vitenskap ut fra praktiske erfaringer. I tillegg må forskningen bidra til at studentene får kontakt og erfaring med forsknings- og utviklingsarbeid slik at de får en reflektert holdning både til forskningens betydning for egen utdanning og for fremtidig utviklingsarbeid i grunnskolen. *Evalueringspanelet* kan ikke se at man innen alle utdanningene har en felles oppfatning av hva forskningen skal tjene til og en forskningspraksis som er basert på felles strategi. Selv her synes ulike målsettinger å være avgjørende; faglæreres forskningsinteresse, ledelsens interesse for å utvikle en effektiv forsknings- og utviklingsstrategi og grunnskolens interesse for å utnytte lærerutdanningen som en ressurs i eget skoleutviklingsarbeid.

Anbefalinger:

Departementet

- **bør iverksette tiltak for å utvikle rammeplanen med et eksplisitt formulert kompetanseområde som løfter frem samfunnsorienteringen**
- **bør se til at minst fem institusjoner spesialiserer seg i forhold til flerkulturell rekruttering.**

Institusjonene

- **bør se til at rammeplanens kompetanseområder med de nevnte presiseringer danner kjernen i profesjonsinnretningen og at disse inkluderes og konkretiseres i institusjonenes utdanningsprogram på en tydeligere måte.**
- **bør få frem forskningstilknytningen i utdanningen sterkere gjennom en tydelig ledelse og sørge for at forskningen knyttes nærmere opp til grunnskolens erfaringsområder**

Inntakskvalitet, gjennomstrømning og eksamensresultater

På bakgrunn av egenvurderinger og institusjonsbesøk er *evalueringspanelet* av den oppfatning at opptakskrav i allmennlærerutdanningen med fordel kan opprettholdes. Selv om evalueringens data viser at studentene som får tilbud om studieplass i gjennomsnitt har en relativt høy opptakspoengsum, finnes det en liten andel studenter med svært lav poengsum ved opptak.

Gjennomstrømningen i allmennlærerutdanningen er relativt lav sammenlignet med andre profesjonsutdanninger. Mange studenter faller fra i første studieår. Det er ikke mulig å redegjøre for om det er de studiemessig svakeste eller beste studentene som faller fra. Det er heller ikke, ut fra det materialet som foreligger, mulig å ha en oppfatning om det er slik at frafallet kan forklares med at studenter etter to år ved en høgskole flytter over til en mer sentralt beliggende høgskole eller universitet og fullfører utdanningen der. Det er med andre

ord vanskelig å bedømme om frafallet er en fordel for allmennlærerutdanningen eller ikke. Dersom man antar at de svakeste studentene faller fra, vil en skjerping av opptakskravene kunne sikre en bedre gjennomstrømning. *Evalueringspanelet* ser heller ikke bort fra at de innførte opptakskravene har vært av betydning for økte søkertall til utdanningen (2005 og 2006). Når søkermassen i tillegg beveger seg mot sentrale institusjoner, er det viktig at nasjonalt fastsatte opptakskrav kan sikre et minimum hos institusjoner som sliter med rekruttering. Undersøkelsen fra NIFU STEP viser at det er en svak sammenheng mellom karakterkrav og gjennomstrømning. Økte opptakskrav kan dermed på sikt antas å føre til bedre gjennomstrømning.

Gjennom evalueringens materiale har panelet sett mange utsagn om lite motiverte studenter, lav arbeidsinnsats i studiet i forhold til andre utdanninger, og kritikk fra studentene med hensyn til lavt kravnivå i utdanningen. På tross av dette er inntakskvaliteten relativt god. Her synes det således å finne en form for dysfunksjon i utdanningen og forventninger som går forbi hverandre. Studentene forventer seg en tydelighet fra lærernes side, og lærerne forventer seg initiativ fra studentene.

I forhold til blant annet frafall og gjennomstrømning har *evalueringspanelet* fått tydelige eksempler på at *kvalitetssikringssystemene* ved institusjonene ennå ikke er tilstrekkelig operasjonalisert og tatt i bruk etter sentrale intensjoner. Selv om de fleste institusjonene har innført kvalitetssikringssystemer og mange har fått systemet godkjent av NOKUT, ser panelet at svært mange utdanninger ikke bruker systemet fullt ut. At det finnes et kvalitetssikringssystem som fungerer på institusjonsnivå, synes i henhold til panelets erfaringer ikke automatisk å innebære at systemet fungerer tilfredsstillende på program- og instituttnivå.

Nøkkeldata/nøkkeltall ser ikke ut til å bli inkludert i kvalitetssikringsarbeidet på en konstruktiv måte. Et kvalitetssikringssystem skal kunne avdekke store utslag i karaktergivning, og institusjoner skal kunne finne informasjon som begrunner slike utslag. Eksempelvis kunne få institusjoner forklare de lave gjennomstrømningstallene og mange var i tillegg ukjent med selve tallene.

Eksisterende databaser for høyere utdanning, som for eksempel Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), må sammen med kvalitetssikringssystemet brukes aktivt for å avdekke avvik. Departementet og institusjonene selv bør sammenligne karakterdata nasjonalt for å unngå store variasjoner. Da *evalueringspanelet* presenterte ulike karakterdata under institusjonsbesøkene, ble ledelsen og de fagtilsatte ofte overrasket over tallmaterialet. Dette er data institusjonen burde kjenne til gjennom egne kvalitetssikringssystemer.

Evalueringspanelet registrerer at de fleste institusjonene bruker ekstern sensor i en eller annen form. Selv om evalueringens materiale så langt ikke gir grunn til å mene at ekstern sensor gir sikkerhet for mer konsistent karaktergivning, er det andre grunner som taler for bruke ekstern sensor – eller i det minste at institusjonene sikrer ekstern vurdering og jevnføring av kravnivå i eksaminasjon. *Evalueringspanelet* ser eksempelvis at det har utviklet seg ulike kulturer med hensyn til vurdering og karaktersetting, hvilket innebærer at karaktergivningen ikke synes å skje ut fra en nasjonalt utviklet skala. I denne henseende kan eksterne sensorer eller tilsvarende ha en viktig funksjon. Det er dessuten viktig for fagpersonalet, især i små miljøer, å måtte legitimere sine vurderinger i møte med sensorer som kommer fra andre institusjoner.

Departementet

- **bør sammenligne karakterdata nasjonalt for å kunne avdekke store variasjoner over tid.**

Institusjonene

- **bør utvikle et kvalitetssikringssystem som kan fungere som et styrings- og kontrollverktøy for institusjonen og gi informasjon om viktige nøkkeltall og bruk av ressurser.**
- **bør legge vekt på å kartlegge og analysere gjennomstrømningen ved egen institusjon.**
- **bør som et ledd i kvalitetssikringssystemet etablere eksterne kontakter slik at kvaliteten i utdanningen kan vurderes i forhold til andre institusjoner, blant annet med hensyn til karakterdata.**
- **bør formidle forventninger og stille tydeligere krav til studentene i utdanningen.**

Dimensjonering, faglig innsats og kompetanse

Evalueringspanelet finner store variasjoner i blant annet ressursbruk og faglig kompetanse mellom institusjoner. Også på fagnivå finner panelet store variasjoner. Disse variasjonene sett i sammenheng med forholdsvis like allmennlærerutdanningstilbud spredt over hele landet peker mot en diskusjon om dimensjonering og lokalisering. Panelet er bekymret for at dagens måte å organisere sektoren på kan gå på bekostning av kvaliteten i utdanningen. Det bør defineres en nedre grense for hvor mange heltidsstudenter en utdanning kan ha før institusjonen må revurdere organisering og tilbud.

Dersom utdanningen skal styres ideelt med gjennomløpende pedagogisk orientering, fagdidaktisk forankring og profesjonsretting, krever dette et fokus også i forhold til rekruttering av studenter. Små miljøer med få studenter fra grunnutdanning sammen med mange etter- og videreutdanningsstudenter er etter *evalueringspanelet*s oppfatning problematisk. Flere institusjoner bør revurdere sin egen rekrutteringspolitikk med hensyn til å ta inn etter- og videreutdanningsstudenter for å fylle opp studieplassene. Dette betyr på lengre sikt at departementet bør vurdere dimensjonering av allmennlærerutdanningen.

Institusjonene oppfordres til regionalt samarbeid omkring spørsmålet om hvilken profilering hver og en institusjon bør utvikle. Evalueringen viser klart at det for flere institusjoner er en stor utfordring å samle hele den brede kompetansen som kreves for at utdanningen og forskningen skal være av høy kvalitet i samtlige fag. Med en profilering kan en institusjon konsentrere sin utdanning omkring en gruppe emner og overgripende fagområder og innenfor disse utvikle høy faglig og forskningsmessig kompetanse. Samtidig kan det stilles spørsmålsteget ved en av de grunnleggende ideene med allmennlærerutdanningen – den brede kompetansen for arbeid i hele grunnskolen.

Departementet

- **bør vurdere dimensjoneringen av allmennlærerutdanningen i Norge, blant annet gjennom å vurdere en bedre arbeidsdeling og profilering mellom utdanningsinstitusjonene.**

Institusjonene

- **bør utvikle kompetansehevingstiltak som øker faglæreres muligheter til å kvalifisere seg for førstestillinger.**

Fag, fagdidaktikk og pedagogikk i teori og praksis

Rammeplanen gjør det klart at *fagdidaktikk* skal utgjøre en vesentlig del av innholdet i fagene. Rammeplanens vektlegging av fagdidaktikken som et viktig profesjonsrettende element gjenspeiles i liten grad i institusjonene. *Evalueringspanelet* har kunnet iaktta at hovedfokus ser ut til å legges på *fagstudier* på bekostning av fagdidaktikken. Dette fremgår blant annet av fagplanenes omtale av den fagdidaktiske komponenten. Det er i følge studentene til dels store variasjoner innenfor fagene når det gjelder undervisning i fagdidaktikk, både i omfang og avgrensning mot pedagogisk teori og praksis.

En av de sentrale konklusjonene fra evalueringen i 2002 var at de fagdidaktiske perspektivene i utdanningen ikke ble ivaretatt på en systematisk måte. Den fagdidaktiske forankringen var da, slik den viser seg å være nå, fag- og personavhengig. En del faglærere er engasjert i fagdidaktisk forsknings- og utviklingsarbeid, men et stort antall gir inntrykk av å ikke være oppdatert på den forskningen som finnes. Den motsetning i oppfatning om fagdidaktikk og fagdidaktisk forankring som finnes mellom utdanningens ulike aktører krever at utdanningsinstitusjonene setter inn ressurser for å avklare dette spørsmålet. Dette innebærer sannsynligvis også oppklaring av begrepsmessige uklarheter. For eksempel synes det som om studentene har problemer med å skille mellom fagdidaktikk og metodikk. Dersom dette skillet er uklart for studentene, så har de heller ikke den begrepsmessige tilgangen til de sentrale diskusjonene som angår deres egen profesjonelle kompetanse. Fagdidaktikkens stilling i utdanning og forskning bør derfor tydeliggjøres. Dette må skje i relasjon til faget, pedagogikkfaget og praksis, og krever at ledelsen setter inn tiltak for å styrke samarbeidet

mellom ulike fagavdelinger og mellom de fagansatte og øvingslærerne.

På samme måte bør det skje en klargjøring av *pedagogikkfagets* funksjon i utdanningen og i forhold til fagdidaktikk og praksis. Pedagogikkfaget synes å ha blitt åpent for mange ulike fortolkninger om funksjon og dermed også om valg av innhold og undervisningsformer – som støtte for personlig utvikling, som teoretisk grunn for profesjonell refleksjon, som formidler av et metodearsenal som kan anvendes i forsknings- og utviklingsvirksomheten.

En overordnet styring av den *forskning* som er knyttet til fagdidaktikk og pedagogikk, tilligger ledelsen ved den enkelte institusjon. Utdanningens kvalitet forutsetter et forskende fellesskap og ledelsen må se til at alle faglærere til enhver tid er oppdatert på områder som fagdidaktikk, pedagogikk, faglig fornyelse og utvikling og den løpende forskningen på disse områdene. Dessuten ser *evalueringspanelet* nødvendigheten av at alle institusjoner går over til utdeling

av FoU – midler etter søknad og vurdering av relevans. I slike søknader skal det inngå en eksplisitt beskrivelse av publisering og dokumentasjon av utført forskning. For å realisere disse ambisjonene må alle institusjoner gjennomføre kompetansekartlegging og utarbeide rullerende kompetanseplaner.

Evalueringspanelet har gjennom intervjuer og egenvurderinger fått et klart bilde av at aktivitetene innefor forsknings- og utviklingsarbeidet er lite kjent blant studentene og blant øvingslærerne. Kontakten med forskningen ser ut til å være personavhengig. FoU-kravet er både politisk og faglig. Institusjonene har et spesielt ansvar for å utvikle en forsknings- og utviklingskompetanse som ikke selvsagt etterspørres av skolefolket selv.

Samtidig som forskningen utgjør den teoretiske orienteringen i utdanningen, danner praksis den andre sentrale orienteringen. Evalueringen har vist at forholdet og kontakten mellom teori og praksis er svak. Institusjonens ledelse har et overordnet ansvar for høgskolens praksistilbud, og dermed for at relasjonen mellom teori og praksis skal fungere. Det empiriske materialet viser at dette ansvaret ikke er tilstrekkelig ivarettatt. Undervisningen er i stadig utvikling på alle nivåer i skolesystemet og dette bør reflekteres mer markant i institusjonens egen undervisning. Alle institusjoner er tjent med å ha en skriftlig detaljert avtale mellom institusjon og øvingsskole ved rektor, der fordelingen av ansvar og oppgaver kommer klart frem.

Evalueringspanelet mener det er viktig å sikre at hver student får nødvendig individuell praksis og vurdering. Dette bør skje gjennom at studentene får en individuell praksisbok der alle hovedmomenter i rammeplan og praksisavtale kvitteres ut etter hver fullført praksisperiode. Studentene bør også sikres mappevurdering i minimum to fag i løpet av de tre første årene.

Evalueringspanelet vil videre understreke at alle forhold som angår studentenes praksis må være klargjort for alle parter. Det gjelder fellesskap mellom pedagogikklærere, faglærere, øvingslærere og studenter i planlegging av praksisperiodene og for- og etterarbeid. Det gjelder også kravene til studentene i praksis og de rettigheter de har. Ansvaret for evalueringen av praksis ligger hos utdanningen og praksisskolen i fellesskap. Det er i den sammenhengen spesielt viktig at kriteriene for ikke bestått praksis er så klare som mulig.

Institusjonene

- **bør utvikle fungerende samarbeidsstrukturer mellom fagavdelinger og mellom de**
- **fagansatte og øvingslærerne.**
- **bør sørge for at praksis er et felles ansvar mellom utdanningen og praksisskolen og se til at alle forhold vedrørende praksis er klargjort for alle parter.**
- **bør innføre praksisbok som sikrer at studentene får obligatorisk individuell praksis og individuell vurdering.**
- **bør styrke den fagdidaktiske delen av fagene og klargjøre pedagogikkfagets funksjon**
- **og posisjon i utdanningen**
- **bør ha en strategisk fordeling av FoU-ressursene og knytte minimum 50 prosent av forsknings- og utviklingsmidlene til emner som omhandler grunnskolens undervisning og**

skoleutvikling. Den øvrige forskningen bør også være relevant i forhold til institusjonens kompetanseplan og profilering.

- **bør involvere studentene i aktuell FoU-aktivitet ved institusjonen/studentene må kjenne til FoU-aktiviteten ved institusjonen.**

Styring, ledelse og organisering

Allmennlærerutdanningen utspiller seg på overordnet nivå i et spenningsfelt mellom pedagogikk, fagdidaktikk, fag og praksis. Samspillet mellom disse elementene skjer i en kontinuerlig vekselvirkning mellom teoretiske og praksisorienterte innslag med det mål å utdanne studentene til profesjonelle lærere.

I tillegg til utdanningens indre spenningsforhold finnes det også spenningsforhold mellom høgskolepolitiske og grunnskolepolitiske målsetninger med utdanningen, som blant annet får konsekvenser for dimensjonering og lokalisering av utdanningen. Videre har regionalpolitiske spørsmål om høgskolenes rolle i regionen og grunnskolenes behov for allmennlærere direkte eller indirekte betydning for opplegg og innhold i utdanningen. Endelig ser en et spenningsforhold mellom forskningstilknytning og fagfordypning kontra profesjonsinnretningen og grunnskolens daglige virksomhet.

Til sammen innebærer de forhold, som er omtalt ovenfor at styring og ledelse av et så komplekst utdanningsprogram som allmennlærerutdanning byr på store utfordringer. Sentrale ambisjoner om helhet, sammenheng og god profesjonsforbereding i utdanningen vil neppe kunne realiseres uten en vesentlig tydeligere styringsinnsats enn det en normalt finner på institusjonene i dag.

Utdanningen preges av at hovedelementene – fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis – ser ut til å være gjenstand for interne motsetninger mellom utdanningens aktører, der aktørgruppene har divergerende syn på roller, ansvar, oppgaver og årsaksforhold. Teoriundervisningen og praksisopplæringen beskrives som "to verdener", og på samme måte preges forholdet mellom (ofte små) fagseksjoner av svakt utviklet samarbeid og innbyrdes konkurranse. En utdanning som er så lite organisatorisk integrert, kan vanskelig levere optimal sammenheng i utdanningstilbudet. *Evalueringspanelet* ser et klart behov for å styrke den faglige ledelsen av programdimensjonen ved institusjonene, og for en mer aktiv bruk av kvalitetssikringssystem for å sikre og utvikle utdanningskvaliteten. God bruk av kvalitetssystem er også et middel til å binde utdanningen bedre sammen.

Slik *evalueringspanelet* vurderer det, bør det nasjonale nivået gi drahjelp på dette punktet i form av insentiver til klarere styring. Begrunnelsen for styring av allmennlærerutdanning har alltid vært at den har stått i en særstilling som nasjonal oppgave, og at dette betinger og legitimerer sterkere nasjonale føringer enn for de fleste andre utdanninger. Utfordringen for institusjonene ligger i å kunne håndtere de nye kontrollfunksjonene som er gitt som styringsinstrument og få disse mekanismene til å virke også i allmennlærerutdanningen uten å gå tilbake til sentral styring via detaljerte regler og forskrifter. *Evalueringspanelet* ønsker ikke å argumentere for en sterkere styring sentralt, men lokalt gjennom utnyttelse av de virkemidler som finnes, og gjennom sterkere profileringer av utdanningen.

Det kan virke som om variasjoner i institusjonenes forvaltning av sitt styringsansvar preger mange allmennlærerutdanninger. Delvis er dette selvsagt et uttrykk for at institusjonene er ulike i størrelse, har ulik sammensetning av sitt totale studietilbud, ulik organisering og ulik organisatorisk plassering av lærerutdanningen. Utover dette finnes det likevel ulikheter i utformingen av ledelses- og beslutningsstrukturen og i utførelse av ledelsesfunksjonene. En institusjon som har lærerutdanning som eneste studietilbud, kan ha en høy grad av profesjonsinnretning, mens den faglige kompetansen og forsknings- og utviklingsvirksomheten ikke nødvendigvis er tilsvarende sterk. Dette kan føre til en nærsynt profesjonsinnretning og kan medføre en profesjonell isolering eller avskjerming der utdanningen ikke kan dra nytte av den faglige dybden og bredden og den nærheten til forsknings- og utviklingsarbeid som en større institusjon kan tilby. Det er en stor utfordring å skulle ivareta disse perspektivene i en lærerutdanning – både en profesjonsinnretning som ligner den de gamle seminarene hadde

samtidig som utdanningen skal gi en endringskompetanse som hviler på et vitenskapelig grunnlag.

Kulturen for utøvelse av ledelse har etter *evalueringspanelets* mening et betydelig forbedringspotensiale. Disse utfordringene bør drøftes i forhold til den enkelte høgskoles fordeling av oppgaver mellom rektor og direktør (og i den forbindelse eventuelt se disse funksjonene under ett), og mellom ledelsen av fagenhetene/instituttene og ledelsen for hele allmennlærerprogrammet. En spesiell utfordring ligger i å få ledelsen av det helhetlige programmet til å bli kraftfull og tydelig innenfor høgskolen eller universitetet som institusjon, der flere faginstitutter, som også er engasjert i andre typer av utdanningstilbud, medvirker i utdanningen.

Departementet

- **bør ha en samordnende funksjon slik at det totale tilbudet av allmennlærerutdanninger med ulike profileringer oppfyller nasjonale behov.**

Institusjonene

- **bør klargjøre ledelsesansvaret på alle nivåer i utdanningen.**
- **bør utvikle oppfølgingssystemer med årlig rapportering i henhold til følgende indikatorer: økonomi, studentgjennomstrømning, frafall, studieprogresjon og øvrige innsatsfaktorer (se kapittel 4).**
- **bør se på sammenhengen mellom egen organisering og den muligheten organiseringen gir for å skape helhet og sammenheng i utdanningen uten å dermed avskjerme de lærerfaglige miljøene fra sine faglige miljøer.**
- **bør etablere fora og arenaer for drøfting av profesjonsbegrepet, pedagogikk og fagdidaktikk.**
- **bør fortsatt utvikle desentraliserte tilbud og deltidstilbud, men institusjonene må se disse tilbudene i forhold til den ordinære undervisningen og behovet for et levende studiemiljø.**

Avsluttende anbefaling

Læreren utøver en av samfunnets mest sentrale yrkesfunksjoner. Allmennlærerens beredskap for å kunne arbeide i hele grunnskolen utgjør en viktig forutsetning for samfunnets muligheter til å kunne tilby en kvalifisert grunnskoleundervisning på de stedene der folk vil bo og arbeide. Allmennlærerutdanningen er derfor av vesentlig betydning for grunnskolens nåværende funksjon og fremtidige utvikling.

Samtidig er det nettopp kravene til bredde og dybde i allmennlærerens yrkesberedskap, en beredskap for det brede spekteret av faglig og pedagogisk innsats som grunnskolen krever, som skaper mange av utdanningens problemer, og som i årenes løp har resultert i stadige rammeplanreformer og evalueringer.

I denne evalueringsrapporten har *evalueringspanelet* pekt på noen av disse problemene og også diskutert ulike forslag til løsninger. Som en rød tråd i *evalueringspanelets* resonnement går kravene om tydeligere institusjonell ledelse og økt klarhet i hvordan utdanningen fremtrer for den enkelte student og for hele studentgruppen. Panelet har også aktualisert spørsmålet om økt lokal profilering av utdanningen. Disse resonnementene har tatt utgangspunkt i den nåværende situasjonen når det gjelder utdanningens omfang i tid. Avslutningsvis vil *evalueringspanelet* legge frem et forslag som går ut over utdanningens nåværende rammebetingelser.

Allmennlærerutdanningen er nå fireårig. Studentene kan få en bachelorgrad etter tre år, men tittel og kvalifikasjon som allmennlærer først etter fire. Modellen forholder seg altså til det europeiske gradssystemet, men skiller seg også noe fra det. *Evalueringspanelet* ser det som gunstig at det gis mulighet til en relativt stor fagbredde og en viss anledning til spesialisering innenfor de fire årene i nåværende utdanning. Dagens utdanning har likevel visse grunnleggende svakheter når det gjelder modellen. Det gjelder det forhold at pedagogikkfaget på grunn av sin størrelse ikke naturlig bør strekkes ut over to år, og at etterspurte profesjonsfaglige emner faller ut i den resterende del av utdanningen.

Evalueringspanelet legger til grunn at helhet og sammenheng mellom pedagogikk, fag, fagdidaktikk og praksis er avgjørende viktig i profesjonsutdanningen av allmennlærere, og en utvidelse av utdanningen vil kunne gi plass for sammenholdende og profesjonsspesifikke elementer gjennom hele eller større deler av utdanningen. Det gjelder også den situasjonen at allmennlærerne ofte må undervise i mange fag, dels uten spesialisering, og i noen tilfelle også helt uten bakgrunn i faget fra utdanningen. Dette er åpenbart uheldig i et samfunn som i utpreget grad etterspør fagkunnskap. For større spesialisering, enten det er i retning av barneskole eller ungdomsskole, vil det derfor også være hensiktsmessig med en utvidelse av tidsrammene for utdanningen. I henhold til kapittel 1 betyr en utvidelse av tidsrammene også en harmonisering av den norske lærerutdanningen med utviklingen innenfor europeisk høyere utdanning.

På denne bakgrunnen mener *evalueringspanelet* at departementet bør innføre en femårig allmennlærerutdanning.

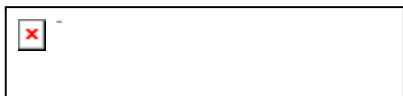
Vedlegg 3: Statsrådens tiltaksliste (fra NOKUT-konferansen sept 2006)

- ***Invitere Universitets- og høyskolerådet til å drøfte oppfølging av anbefalingene, blant annet med hensyn til:***
 - ***dimensjonering, arbeidsdeling og faglig profilering***
 - ***mulige nye utvelgelsesmetoder for opptak***
 - ***oppfølging av lærerstudentenes resultater***
 - ***styrking av profesjonsaspektet***
- ***Pilotprosjekter på regionalt nivå for å utvikle nye samarbeidsformer***
- ***Finansiere forsøk med samarbeidsmodeller i praksis mellom lærerutdanning og skole.***
- ***Vurdere hvordan utdanningen kan differensieres mot fag og nivå.***
- ***Vurdere anbefalingen om femårig utdanning***

[Sakset fra ppt-fil som en finner med utgangspunkt i
<http://odin.dep.no/kd/norsk/aktuelt/nyheter/070021-070030/dok-bn.html#>]

VEDLEGG 3

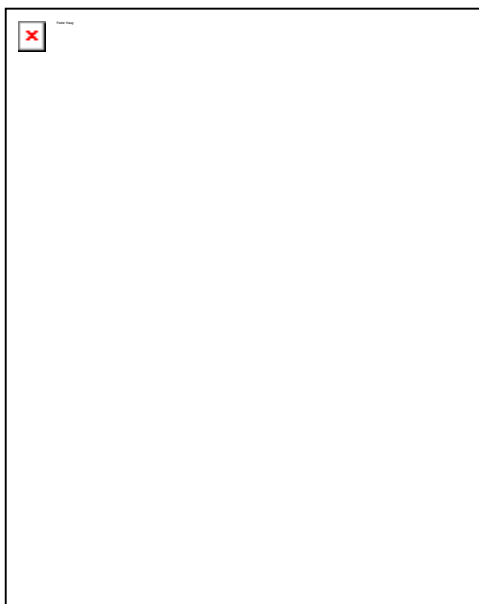
SPS-kronikk nr. 5 – 2006

ISSN 0809-7720

LITE NYTT OG LITE NYTTIG

Peder Haug, Professor i pedagogikk, Høgskulen i Volda, Avdeling for lærarutdanning

Så er det slått fast på nytt at allmennlærerutdanninga ikkje er god nok. Den held ikkje mål. Det har ei gruppe fagfolk funne ut i ei evaluering i regi av NOKUT [1]. Rapportane som kom i slutten av september er både nyanserte og lågmælte. Resultata er likevel det minst spennande ved det evalueringsarbeidet som er gjort fordi dei er repetisjonar av utsegner om allmennlærerutdanninga som har vore kjende lenge. Enkelte av dei kan sporast tilbake til 1800-talet. Meir interessant er det å drøfte om høgare utdanning er tent med denne type evalueringar. Eit hovudspørsmål er om evalueringa gir dei innspel lærarutdanninga treng for å løyse alle dei utfordringane og ambisjonane det er forventningar om.

Kvaliteten på det arbeidet dei sakkunnige har gjort gir i seg sjølv ikkje grunn til å reise kritikk. Spørsmålet er meir om det opplegget NOKUT har valt å legge til grunn har gitt dei sakkunnige vilkår for å gjere eit fagleg arbeid som utdanninga vil ha nytte av, skriv professor Peder Haug. [Foto: NTNU]

Evalueringsprosessen

Fleire forhold rundt denne evalueringa er interessante. Det var til dømes planar om djupneintervju av sentrale folk innan lærarutdanninga, dei vart ikkje gjennomførde. Leiaren av komiteen vart sparka i mai, etter sterke utspel i media. Ein ny vart innsett. Resultata av evalueringa skulle offentleggjerast på ein stor konferanse på Lillestrøm ein onsdag i september. Nesten alt av lærarutdanningseksptise i landet skulle vere der. Så bestemte einkvan på særskilt kort varsel at det skulle skje fredagen før. Då var det få eller ingen frå lærarutdanninga som fekk vere med på å diskutere resultata på direkten i etermedia. Og så var det helg, og andre saker tok over.

Statsråden hadde få visjonar rundt lærarutdanninga i sin kommentar. Han la omtrent alt ansvaret for det svake resultatet på institusjonane som utdannar lærarar, medan rapporten peikar på at fleire av vanskanne utdanninga strir med skuldast sentrale politiske vedtak, eller mangel på slike. Like etter at vurderinga låg føre offentleggjorde Utdanningsforbundet sitt policy-dokument om lærarutdanning. Det har vore under arbeid ei tid uavhengig av evalueringa. Det har heller ingen referanse til den, men interessant nok har dei likevel fått med dei fleste momenta som evalueringa har trekt fram.

Om å forstå allmennlærarutdanninga

Evalueringa er gjort etter eit mønster som er nytta i mange andre land. Institusjonane lagar sjølvvurderingar etter ein fastsett mal. Ei gruppe utvalde og godt kvalifiserte fagfolk med varierende bakgrunn set seg inn i materialet. Dei er på eit dagsbesøk på kvar institusjon der dei samtalar med grupper av tilsette og studentar. Med det som grunnlag utformar dei så både ei generell vurdering av den nasjonale tilstanden, og ei vurdering av kvar enkelt institusjon. (I varierende grad blir materialet supplert med statistikk, forskingsarbeid eller andre informasjonar.)

Kvaliteten på det arbeidet dei sakkunnige har gjort gir i seg sjølv ikkje grunn til å reise kritikk. Spørsmålet er meir om det opplegget NOKUT har valt å legge til grunn har gitt dei sakkunnige vilkår for å gjere eit fagleg arbeid som utdanninga vil ha nytte av.

For det første er datagrunnlaget problematisk. Både reliabiliteten og validiteten til data som evalueringskomiteane samlar inn er usikre. Grunnen til vanskanne er dei openberre strategiske interessene som ligg i institusjonane sine svar på evalueringsspørsmåla. Det er døme på at ein ved institusjonane ikkje berre har drøfta saka som er under vurdering, men også at ein nærast har avtala kva som skal og ikkje skal seiast og til og med kven som skal målbære ulike standpunkt. I ei tilsvarande svensk evaluering eg var med på, svarta ein institusjon som om dei ingen problem hadde. Ein annan trekte fram svært mange vanskar, og ein verka ikkje vere interessert i saka under evaluering i det heile tatt.

Den neste grunnen til å vere kritisk til opplegget for evalueringa er at den informasjonen som kjem fram har liten forklaringskraft. Det tyder to ting:

Det eine momentet er at empirien ikkje gir eit godt grunnlag for inngåande analysar og forklaringar. Evalueringane går breitt ut, og studerer ei rekkje

område som kvar for seg er store og innfløkte. Det er uråd å gå grundig inn i ein tematikk med så stor breidde som evalueringa legg opp til. På sitt beste gir data eit grunnlag for å beskrive tilstandar, i fleire høve har ein også vanskar med det.

Det andre momentet er at evalueringa sitt teoretiske grunnlag er svakt. Det er ingen nødvendig konsekvens av tilnærminga, men av oppdraget og av dei arbeidsvilkåra som gjeld for evalueringane. Det er ofte mange personar involverte og med ulike interesser som krev ei eller anna form for konsensusorientering. I den svenske evalueringa av lærarutdanninga frå 2005 var det til dømes i alt 20 personar i gruppa, og fire sekretærar. I den norske var det ni faglege medlemmer og fire sekretærar. I tillegg var det eit evalueringspanel på ti fagpersonar som assisterte komiteen.

Med eit relativt svakt grunnlag for forklaring og forståing, blir også utgangspunktet for opplyst handling lite. Det er beklageleg, fordi det lærarutdanninga treng meir enn noko nett no, er ikkje fleire forteljingar om at det står dårleg til, eller kor dårleg det står til. Det som trengst er analysar som kan gjere det mogleg å kome vidare. Slike analysar må gå grundig inn på å forklare tilstandane og bakgrunnen for dei skal dei ha verdi med tanke på endring. Evalueringa av allmennlærerutdanninga har i liten grad lukkast med det.

Etterlyser forskning som kan forklare evalueringsresultata

Det som kunne ha gitt innsikt i og forståing av kvalitetane ved lærarutdanninga er ei grundig og omfattande gransking med teoretiske ambisjonar og forklaringskraft som mål. Evalueringa kunne ha vore gjort med eit slikt formål, eller den kunne ha blitt følgt opp av frie prosjekt med slike formål. Det ville ha gitt eit grunnlag for å tolke og forstå allmennlærerutdanninga. Når det ikkje har skjedd vil det også vere nokså vanskeleg å ha lit til at dei råda som er gitt faktisk vil fungere. Eg skal gje berre eit par døme på det:

Det er krav om nærare samband teori og praksis. Påstanden om mangelen på samband føreset at det kan vere samband, eller at det er mogleg å skape ein slik samband. Allereie nokre av dei gamle grekarane meinte at dette er uråd, og at teori og praksis er to skilde verder, med ulik rasjonalitet. Den saka burde ha vore drøfta inngåande.

Ein annan påstand er kravet om klarare og strammare leiing av institusjonane. Allmennlærerutdanninga ei av dei utdanningane som er styrt strammast av alle yrkesutdanningar på dette nivået i heile landet. Gjennom nokså stramme statlege reguleringar, er mykje bestemt andre stader. Det har som ein mogleg konsekvens, at det reduserer det lokale engasjementet. Dette, kopla til at lærarutdanninga har vore med på i alt sju reformer på 12 år kan i seg sjølv forklare deler av det som går føre seg (tre nye læreplanar (1994, 1998, 2003), høgskulereforma (1994), kvalitetsreforma (2003) og to reformer i grunnskulen (1997 og 2006)). Kan hende er svaret at allmennlærerutdanninga bør bli mindre styrt i framtida?

To spørsmål

Erfaringane frå denne evalueringa bør gje grunnlag for å reise to spørsmål.

Det eine er om høgare utdanning er tent med at NOKUT held fram med denne forma for evalueringar som har fokus på å karakterisere og ikkje forklare. Det andre er at om ikkje ein no bør bruke tid til å drøfte og analysere tilstanden i allmennlærerutdanninga vidare, i staden for som statsråden gav uttrykk for, at det hastar med å sette i verk tiltak.

[1] NOKUT: Evaluering av allmennlærerutdanningen i Norge 2006: Hovedrapport og Institusjonsrapporter.

Si din mening!

Nytt innlegg

Oppdatert: 16. oktober 2006 13:07:45

Redigert av: [Cathrine Magelssen](#)

Denne siden har adresse: <http://www.hio.no/content/view/full/>
Copyright © Høgskolen i Oslo